

THOMAS M. CRISP, MICHAEL J. LOUX

WSPÓŁCZESNE WPROWADZENIE DO METAFIZYKI

Przekład

ADAM GRZELIŃSKI, RAFAŁ MICHAŁSKI
KRZYSZTOF WAWRZONKOWSKI

Kęty 2022

WYDAWNICTWO
MAREK DEREWIECKI

FUNDAMENTA

Studia z historii filozofii

t. CVI

Seria pod redakcją Mikołaja Olszewskiego, Zbigniewa Nerczuka i Antoniego Szweda

Metaphysics: An Introduction

© 2017 Taylor & Francis

All Rights Reserved.

Authorised translation from the English language edition published by Routledge, a member of the Taylor & Francis Group LLC.

Wszystkie prawa zastrzeżone.

Autoryzowane tłumaczenie z języka angielskiego opublikowane przez Routledge, członka Taylor&Francis Group LLC.

© 2022 for the Polish translation by Adam Grzeźliński, Rafał Michalski and Krzysztof Wawrzonkowski

© 2022 for the Polish edition by Wydawnictwo Marek Derewiecki

Wydanie pierwsze

Recenzenci: dr hab. Tomasz Sieczkowski

dr hab. Antoni Szwed

Przekład: Adam Grzeźliński, Rafał Michalski, Krzysztof Wawrzonkowski

Redakcja naukowa i literacka: Maria Urbańska-Bożek

Korekta: Piotr Wolski

Projekt okładki i łamanie: Łukasz Derewiecki

Druk i oprawa: Białostockie Zakłady Graficzne S.A.

Al. 1000-lecia Państwa Polskiego 2

15-111 Białystok

Dofinansowano ze środków Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego, pochodzących z Funduszu Promocji Kultury

**Ministerstwo
Kultury
i Dziedzictwa
Narodowego**

Na okładce wykorzystano fragment obrazu Jacka Malczewskiego, *Błędne koło*

ISBN 978-83-66941-36-6

Wydawnictwo Marek Derewiecki

ul. Szkotnia 29a, 32-650 Kęty

tel./fax 33/8454149, 603931607

e-mail: wydawnictwo@derewiecki.pl

Księgarnia: www.derewiecki.pl

Dystrybucja: tel. 502637305

O metafizyce dawnej i współczesnej. Słowo od tłumaczy

Książka, której przekład oddajemy do rąk polskim czytelnikom, ma dość długą historię – jej pierwsze wydanie ukazało się w 1997 roku; w ciągu kolejnych dwudziestu lat była trzykrotnie poprawiana i uzupełniana. W kolejnych edycjach poszerzano ją o rozdziały poświęcone sporom o realizm, przyczynowość, naturę czasu. Autorem wszystkich tych części był Michael J. Loux, profesor Uniwersytetu Notre Dame w USA. W ostatnim, pochodzącym z 2017 roku, czwartym wydaniu, które ukazało się już po przejściu Louxa na emeryturę, dodano dwa kolejne rozdziały, poświęcone mereologii oraz metafizycznemu niezdeterminowaniu, których autorem jest Thomas M. Crisp, profesor amerykańskiego Uniwersytetu Biola. Jednak w pewnym sensie historia *Współczesnego wprowadzenia do metafizyki* jest dłuższa. Jeśli bowiem spojrzymy na dorobek Louxa, zauważymy, że stanowi on zwieńczenie szeregu monografii i wyborów tekstów poświęconych klasycznym koncepcjom metafizyki oraz ich współczesnym odczytaniom. Pierwszą z nich była praca *Universals and Particulars* (1970), kolejne stanowiły komentarze do prac Arystotelesa [*Primary Ousia* (1991), *Nature, Norm, and Psyche: Explorations in Aristotelian Psychology* (2004)], filozofii średniowiecznej [*Ockham's Theory of Terms: Part I of the Summa Logica* (1974)], a także monografie poświęcone ontologii i metafizyce współczesnej: *Substance and Attribute* (1978) oraz *Metaphysics. Contemporary Introduction* – pracę, której przekład aktualnie prezentujemy polskim czytelnikom. Ponadto, wraz z Corneliusem F. Delaneyem, Garym Guttingiem, F. D. Futtingiem i W. Davidem Salomonem, Loux jest współautorem tomu *The Synoptic Vision* (1977), poświęconego filozofii Wilfrieda Sellarsa, współczesnego amerykańskiego filozofa łączącego tradycję pragmatystyczną z filozofią analityczną. Loux zredagował także szereg książek omawiających współczesne odczytania klasycznych zagadnień metafizycznych: *The Possible and the Actual: Readings in the Metaphysics of Modality* (1980), *Oxford Handbook of Metaphysics* (2003, wraz z Deanem

W. Zimmermanem). Wreszcie tomem, do którego Loux wielokrotnie odsyła czytelników *Współczesnego wprowadzenia do metafizyki*, jest redagowany przezeń niezwykle obszerny zbiór *Metaphysics. Contemporary Readings*, zawierający ponad trzydzieści klasycznych już prac współczesnych autorów na temat powszechników, partykulariów, możliwych światów, przyczynowości, trwania w czasie, sporu o realizm, a więc zagadnień poruszanych w niniejszej książce. Wybór ten stanowi zatem dopełnienie *Współczesnego wprowadzenia do metafizyki* o lektury pozwalające na dokładniejsze przestudiowanie poruszanej w nim problematyki.

Stanowisko wyrażone w niniejszej monografii można streścić następująco: metafizyka stanowi niezbywalną część filozofii, obecną od samego jej początku. Punktem wyjścia rozstrzygnięć wypracowywanych przez nią są podstawowe intuicje zawarte w myśleniu przedfilozoficznym, jak chociażby ta, że otaczają nas poszczególne przedmioty, które składają się z części, trwają pomimo upływu czasu, że w ich opisie posługujemy się pojęciami itd. Kłopot zaczyna się jednak wtedy, gdy dążąc do precyzji, zaczynamy wyrażać owe intuicje w języku pojęć filozoficznych. Próby ich zoperacjonalizowania nie są w stanie pogodzić wszystkich takich intuicji w pełnym i spójnym systemie pojęć, co prowadzi do powstawania aporii, których przewyciężenie skutkuje w prawdzie pewnymi rozstrzygnięciami, jednak i te nie są ostateczne i rodzą kolejne trudności.

Nie oznacza to jednak, że, jak twierdzą Loux i Crisp, przedsięwzięcie określane mianem metafizyki skazane jest na porażkę. Wręcz przeciwnie: chociaż w historii filozofii wypracowano różnorodne, często znoszące siebie nawzajem stanowiska, to nadal są one dyskutowane, stanowiąc wyzwanie dla współczesnych badaczy. Nawet jeśli przyjęcie takiego bądź innego poglądu (czy to w kwestii powszechników, partykulariów, natury czasu czy możliwości określenia relacji łączących części i całości otaczających nas obiektów) nie jest rozstrzygające, rozciągająca się aż po współczesność historia metafizyki pozwala coraz lepiej uchwycić wszystkie konsekwencje proponowanych wcześniej rozstrzygnięć, a także oszacować ich ograniczenia. Przykładowo, próbując odpowiedzieć na pytanie, czym są pojedyncze rzeczy (we współczesnym języku filozoficznym określane mianem konkretnych partykulariów), Loux omawia podejścia, w których postuluje się istnienie niedającego się doświadczyć materialnego podłoża dostrzegalnych zmysłowo jakości. Stanowisko to jednakże napotyka na trudność, wychwyconą przez filozofów o nastawieniu empirystycznym – skoro takiego podłoża nie da się uchwycić w doświadczeniu, a relacja pomiędzy

nim a atrybutami również nie jest oczywista, to można wątpić w istnienie takiego podłoża i przyjąć, że poszczególne rzeczy nie są niczym więcej, jak tylko zbiorem, wiązką czy pękiem rozmaitych własności. Ponieważ jednak każde z tych stanowisk rodzi szereg aporii (pojawia się bowiem pytanie: jeśli rzecz nie jest niczym więcej, jak tylko wiązką własności, to co je ze sobą wiąże?), być może warto zwrócić się ku stanowisku określanemu przez Louxa mianem substancjalizmu, w którym za podstawowe przyjmuje się pojęcie substancji obdarzonej pewnymi cechami istotnymi. Chociaż łatwo dostrzec w tym rozstrzygnięciu powrót do koncepcji arystotelesowskiej, co zdaje się zdradzać sympatie Louxa, który w swych pracach za punkt wyjścia przyjmuje klasyczną, arystotelesowską metafizykę (choćby ze względu na układ zawartych w niej zagadnień), to nie oznacza to jednak, że amerykański filozof jest apologetą Arystotelesa. Podkreśla, że stanowisko tego ostatniego napotyka na trudności. Można zatem wysnuć wniosek, że choć zagadnienia metafizyczne stanowią nieusuwalny składnik ludzkiego myślenia oraz – wyrażone w sposób fachowy – filozofii, to jednak przyjęcie takiego czy innego stanowiska pozwala na uzyskanie odpowiedzi na szereg kwestii metafizycznych. Zawsze jednak ma to swoją cenę – myślenie metafizyczne z reguły pozostaje niedomknięte, co jest źródłem filozoficznych dysput, ale też świadczy o aktualności pytań o najbardziej podstawowe kwestie dotyczące bytu. Takie ujęcie, zestawiające racje stojące za przyjęciem rozmaitych stanowisk, a także ich niedoskonałości i wady, świetnie widać w jednym z rozdziałów dopisanych przez Crispa, skonstruowanym na zasadzie przeciwstawienia zasadniczych stanowisk dotyczących relacji części i całości – każde z nich wyraża pewien aspekt zdroworozsądkowego, codziennego doświadczenia, każde unika pewnych pułapek, które pojawiają się w stanowiskach konkurencyjnych i... zastawia nowe. „Podobnie jak we wcześniejszych rozdziałach, tak i tu przed metafizykami ciężki czas wypracowywania konsensusu” – konkluduje Crisp. Zdanie to można uznać za komentarz do całej książki.

Zainteresowania Thomasa M. Crispa, wywodzącego się z Uniwersytetu Notre Dame, tej samej uczelni, na której przez całe życie wykładał Loux, obejmują nie tylko metafizykę i epistemologię, ale także filozofię religii oraz etykę. Rozprawę doktorską napisaną pod okiem Alvina Plantingi, Crisp poświęcił zagadnieniu prezentyzmu; szereg jego artykułów dotyczy też filozofii czasu. Ponadto, Crisp jest redaktorem trzech tomów: *Knowledge and Reality: Essays in Honor of Alvin Plantinga* (2006; wraz z Matthew Davidsonem i Davidem Vanderem Laanem), *Christian Scholarship in*

the 21-st Century: Prospects and Perils (2014) i *Body and Soul: Recent Debate* (2016); obie ostatnie wraz ze Stevem L. Porterem oraz Greggiem Ten Elshofem).

Loux zaczął publikować na początku lat siedemdziesiątych, młodszy od niego Crisp – niemal trzydzieści lat później. Ich zainteresowania badawcze można przypisywać pewnemu ożywieniu wokół problematyki metafizycznej w filozofii anglosaskiej. We wstępie do *The Oxford Handbook to Metaphysics* Loux i Zimmerman wspominają, że o ile od lat 30. XX wieku dominowała wywodząca się od Ludwiga Wittgensteina filozofia języka czy filozofia analityczna, o tyle „od początku lat sześćdziesiątych przesady, które towarzyszyły metafizyce, zaczęły słabnąć. Owa zmiana nastawienia była dziełem filozofów, którzy pragnęli stawiać pytania metafizyczne pomimo tych przesądów. Na myśl przychodzą tu tacy filozofowie jak Arthur Prior, Roderick Chisholm i Wilfried Sellars, jednak największy wpływ na rehabilitację metafizyki miało dwóch innych – Willard Van Orman Quine i Peter Frederick Strawson”¹. Niezależnie zatem od tego, czy należałoby przyjąć za Strawsonem, że zadaniem metafizyki jest przedstawienie opisu podstawowych cech ram kategorialnych naszego sposobu myślenia i mówienia o świecie, czy też, jak chciał Quine, ma ona pozwolić wykazać, jakiego rodzaju byty są postulowane w twierdzeniach, którymi się posługujemy, stopniowo wracano do kwestii metafizycznych, które w obliczu wcześniejszych ataków pozytywizmu, a także późniejszego rozwoju filozofii analitycznej wydawały się dawno przebrzmiałe. Jak podsumowują Loux i Zimmerman, prace filozofów należących do kolejnego pokolenia: Rodericka Chisholma, Davida Armstronga czy Davida Lewisa sprawiły, że w latach osiemdziesiątych „metafizyką zaczęła zajmować się nowa generacja filozofów. Nie mieli oni pochodzącej z pierwszej ręki wiedzy na temat ataków, jakie na metafizykę kierowano ze strony pozytywizmu czy analizy językowej. Ataki takie były dla nich raczej osobliwymi epizodami należącymi do odległej przeszłości niż poważnymi teoretycznymi wyzwaniem. Do uprawiania metafizyki nie podchodzili w najmniejszym stopniu apologetycznie, jak i nie zadowalało ich bezładne i niesystematyczne do niej podejście. Inaczej niż ich poprzednicy, pragnęli skonstruować wyczerpujące teorie ontologiczne”². Przegląd literatury, na którą powołują się Loux i Crisp w swej książce, przekonuje o tym, że faktycznie współczesne

¹ Loux, Zimmerman (2003), s. 2.

² Tamże, s. 4.

badania są bogate, a ich samych należy uznać za współtwórców owego ożywienia zainteresowania problematyką metafizyczną.

Każda praca poświęcona podstawowym problemom filozoficznym wymaga przyjęcia pewnej perspektywy – tym bardziej, gdy ma to być przegląd różnych problemów i odmiennych ich rozstrzygnięć. Kłopot i w tym, że samo pojęcie metafizyki, mające początek w filozofii Arystotelesa, podlegało w historii znacznym przekształceniom. Ba, nawet stanowisko samego Stagiryty nie jest w tej kwestii całkowicie jednoznaczne. Otóż, z jednej strony Arystoteles określa metafizykę (czy, jak ją nazywał – filozofię pierwszą) nauką, która „bada Byt jako taki i przysługujące mu atrybuty istotne”³, wskazując, że dziedzina ta ma charakter najogólniejszy, a jej przedmiotem jest sam byt, natomiast metafizyka miałyby być dziedziną wiedzy fundującą pozostałe rodzaje wiedzy, bowiem pozwalalaby na określenie najogólniejszych kategorii i pojęć, za pośrednictwem których można opisać to, co zawiera się w naukach szczegółowych [stąd pierwszeństwo „filozofii pierwszej” wobec „filozofii drugiej (a więc fizyki) czy filozofii trzeciej (matematyki)]. Z drugiej jednak strony, jak podkreśla Loux, Arystotelesowska metafizyka ma swój odrębny przedmiot badań, jakim jest Pierwszy Poruszyciel, czyli Bóg, co w pewnym sensie sytuuje ją nie tyle ponad, co obok innych nauk.

We „Wstępie” znajdujemy skrótowy opis zmian, jakim podlegała metafizyka będąca dziedzictwem Arystotelesa. Loux wskazuje przy tym na dwa przełomowe okresy, w których dochodziło do przeobrażenia przedmiotu metafizyki. Pierwszy z nich to okres siedemnasto- i osiemnastowiecznych systemów racjonalistycznych René Descartes’a, Gottfrieda Wilhelma Leibniza czy Benedykta Spinozy. Rozwój nowych metod poznania natury (matematyzacja przyrody przez Galileusza, eksperymentalizm Roberta Boyle’a, nowe spekulatywne mechaniczne koncepcje Pierre’a Gassendiego czy Kartezjusza; program powrotu do historii naturalnych Francisca Bacona czy Johna Locke’a, wreszcie usamodzielnienie fizyki przez Izaaka Newtona) spowodował przesunięcie pomiędzy dziedzinami ludzkiej wiedzy. W poznaniu przyrody prymat zaczęły dzierżyć matematyka i mechanika, nauki, które dla Arystotelesa służyły innym celom, co spowodowało, że metafizyka co prawda opisywała to, co wymyka się doświadczeniu, ale jej obszar uległ rozszerzeniu i zaczął obejmować nie tylko Boga, ale też,

³ Arystoteles (1990), s. 664 (ks. Γ, 1003a).

zgodnie z paradygmatem kartezjańskim, ludzką podmiotowość (tradycyjnie utożsamianą z duszą) oraz świat. Owo przesunięcie granic metafizyki prowadziło do rozstrzygnięć, które były bardzo dalekie od bliskich Arystotelesowi przedfilozoficznych, zdroworozsądkowych intuicji, mówiących o tym, że istnieją przede wszystkim poszczególne, konkretne rzeczy. Takie odległe od codziennego doświadczenia rozwiązania odnajdujemy w największych nowożytnych racjonalistycznych systemach Spinozy, Leibniza czy Nicolasa Malebranche'a. Trudno się zatem dziwić, że owe przemiany wywołały sprzeciw ze strony skoliigaconego ze zdrowym rozsądkiem empiryzmu, przy czym sprzeciw ów niekiedy odczytywano jako podważenie metafizyki jako takiej (czy to w sceptycyzmie Davida Hume'a, czy też u pozytywistycznych spadkobierców jego myśli).

Drugi przełom metafizyka zawdzięcza kantowskiemu transcendentalizmowi. Słynny kopernikański przewrót, który za sprawą królewieckiego filozofa dokonał się w filozofii, prowadził do kolejnego przeformułowania metafizyki. Ponieważ brak nam dostępu do rzeczy istniejących niezależnie od struktur poznania (muszą one pozostać zawsze „rzeczami w sobie”, a nie rzeczami „dla nas”), wcześniejsza metafizyka, odnosząca się do przedmiotów wykraczających poza doświadczenie, okazuje się wynikiem błędnego roszczenia ludzkiego rozumu, pragnącego osiągnąć poznanie konstytutywne tam, gdzie użycie rozumu może być jedynie regulatywne. Tak więc metafizyka wykraczająca poza przedmioty doświadczenia, określana mianem metafizyki transcendentnej i obejmująca takie dziedziny jak racjonalna kosmologia, racjonalna psychologia i racjonalna teologia, zdaniem autora *Krytyki czystego rozumu* musi być zastąpiona przez metafizykę krytyczną, która przedstawia miejsce najwyższych pojęć rozumu w całokształcie ludzkiego poznania. Jak pisze Loux, późniejsze spory dotyczące tego, czy matryca ludzkiego poznania jest jedna i uniwersalna, czy też dysponujemy różnymi schematami pojęciowymi, są w gruncie rzeczy rozwinięciem programu kantowskiego. Przegląd współczesnych stanowisk pozwala jednak zauważyć, zdaniem metafizyków odwołujących się do tradycji przedkrytycznej, że takie rozwinięcie konstatacji Kanta może prowadzić do aporii. Skoro bowiem przedmiot poznania dany jest jedynie za pośrednictwem pewnego schematu pojęciowego, wiedzie to do relatywizacji opisu samego schematu pojęciowego będącego przedmiotem dociekań. W konsekwencji otrzymujemy albo nieskończony regres poznawczy, albo musimy powrócić do ujęcia tradycyjnego. Debata zatem trwa, a każde ze stanowisk ma swoich obrońców.

Choć tak skrótowe przedstawienie rozwoju metafizyki wydaje się dość karkołomnym zadaniem, pozwala ono Louxowi na wstępne uporządkowanie omawianych zagadnień w sposób, który stara się czynić zadość zarówno owej tradycji, jak i stanowić sprawozdanie z dyskusji współczesnych. Podstawowy podział poruszanej tematyki, w niniejszym *Współczesnym wprowadzeniu*, obejmuje zatem zagadnienia, które napotykamy już u Arystotelesa: partykularia i powszechniki, czy zagadnienie przyczynowości, ale uzupełnione zostają one o problematykę czasowości czy sporów pomiędzy Realizmem i anty-Realizmem.

W pierwszym rozdziale zatytułowanym „Problem powszechników I: Realizm metafizyczny”, poruszone zostają kwestie związane ze sporem realistów z nominalistami o istnienie uniwersaliów. Na pierwszy plan wysuwa się tu zagadnienie podobieństwa lub zgodności atrybutów przysługujących różnym przedmiotom. Realisci opowiadają się za istnieniem powszechników rozumianych jako ogólne byty, których egzemplifikacje dostrzegamy w różnych przedmiotach. Fakt, że przedmioty te dzielą ze sobą pewną własność, wchodzą w te same relacje, oznacza dla realistów potwierdzenie ich tezy o przynależności jednostkowych obiektów do tego samego rodzaju. Argumentem na rzecz występowania tak pojętych uniwersaliów mają być wypowiedzi podmiotowo-orzecznikowe zawierające terminy, które odnoszą się do abstrakcyjnych obiektów. W takich przypadkach, bez uprzedniego założenia istnienia powszechników, nie byłibyśmy w stanie dowieść ich prawdziwości. Stanowisko realistów nie jest jednak jednolite i w jego obrębie, jak relacjonuje Loux, znajdziemy wiele zniuansowanych poglądów. Opozycję wobec nich wszystkich stanowi nominalizm, który, przede wszystkim, stara się odrzucić istnienie powszechników i wyjaśnić zgodność przedmiotów pod względem atrybutów w inny sposób, aniżeli poprzez odniesienie do uniwersaliów.

Analizę, toczącego się niemal od początków istnienia filozofii sporu, Loux rozpoczyna od nakreślenia ogólnych ram stanowiska określanego mianem metafizycznego realizmu. U jego podstawy widzi rozróżnienie pomiędzy dwiema kategoriami przedmiotów: partykulariami i uniwersaliami. Pierwsze stanowią dobrze znane nam konkretne przedmioty istniejące tu i teraz, w konkretnym miejscu i czasie, drugie, ze swej istoty mają charakter powtarzalny a ich przejawy czy egzemplifikacje możemy dostrzec w wielu przedmiotach rozsianych w czasie i przestrzeni. Dzięki temu ludzie różnych epok mogą swym zachowaniem uosabiać te same cnoty czy przywary. Zgodność między takimi partykulariami jak konkretni

ludzie będzie więc zasadać się na egzemplifikacji takiego czy innego powszechnika jak odwaga czy tchórzostwo. Rzecz jasna partykularia mogą egzemplifikować jednocześnie różne rodzaje uniwersaliów o różnym stopniu ogólności.

W dalszej części rozdziału autor koncentruje się na zagadnieniach orzekania i odniesień abstrakcyjnych, a także wskazuje na ograniczenia stanowiska realizmu. Podkreśla, przede wszystkim, że żadna z wersji metafizycznego realizmu nie może w sposób nieograniczony wykorzystywać schematu platońskiego w opisie relacji partykulariów do powszechnika. Jednocześnie wskazuje na problemy związane z predykatami określonymi i nieokreślonymi, do czego częściowo wykorzystuje argumentację Ludwiga Wittgensteina. Problematyka powszechników wraca zresztą w kolejnych rozdziałach.

W drugim rozdziale Loux przedstawia ewolucję nominalizmu w kontekście sporu o powszechniki. Zaletą tego rozdziału jest niewątpliwie bardzo przejrzysta i zwięzła prezentacja nurtu filozoficznego, z którego wyłoniło się wiele odmiennych stanowisk niepowiązanych ze sobą wspólnymi ramami teoretycznymi. Za jedyny wspólny mianownik dla nominalistów różnej proveniencji Loux uznaje negację obiektywnego istnienia powszechników, mimo tego próbuje wskazać główne przesłanki leżące u podstaw szeroko pojętego nominalizmu. Z jednej strony, omawia koncepcję teoretycznej prostoty i ekonomii myślenia (brzytwa Ockhama), z drugiej zaś, przedstawia główne linie krytyki pojęcia wielokrotnej egzemplifikacji, które zakłada, że numerycznie różne partykularia egzemplifikują, czyli stanowią przykłady lub konkretyzacje jednego i tego samego powszechnika. Dla typowego nominalisty takie założenie prowadzi do logicznych niespójności i nie daje się utrzymać. Loux nie ukrywa jednak swojej sympatii dla metafizycznych realistów i wskazuje, że ten sam problem pojawia się również w ujęciach nominalistycznych, choć w zmienionej wersji, dlatego też krytyka tego pojęcia jest obosieczna i nie przechyla wyraźnie szali na rzecz którejkolwiek ze stron sporu. Z tego powodu nie można doszukiwać się najważniejszych przesłanek skłaniających filozofów do przyjęcia nominalistycznego stanowiska w metodologicznych zarzutach, lecz w paradoksalnym fakcie, że u jego podłoża kryje się specyficzna koncepcja metafizyki, nawet jeśli sami nominaliści zazwyczaj stanowczo zaprzeczają, jakoby wikłali się w jakiegokolwiek metafizyczne założenia. Loux bardzo klarownie pokazuje, że wprawdzie odrzucają oni ontologię dwóch kategorii realistów, ale zastępują ją inną teorią ontologiczną, która zakłada istnienie

SPIS TREŚCI

O METAFIZYCE DAWNEJ I WSPÓŁCZESNEJ. SŁOWO OD TŁUMACZY	3
--	---

WSPÓŁCZESNE WPROWADZENIE DO METAFIZYKI

PRZEDMOWA DO PIERWSZEGO WYDANIA	25
PRZEDMOWA DO DRUGIEGO WYDANIA	28
PRZEDMOWA DO TRZECIEGO WYDANIA	29
PRZEDMOWA DO CZWARTEGO WYDANIA	30
WSTĘP	31
1. Przegląd treści	31
2. Istota metafizyki – kilka uwag historycznych	32
3. Metafizyka jako teoria kategorii	43
4. Dalsza literatura	50
I. PROBLEM POWSZECHNIKÓW I:	
REALIZM METAFIZYCZNY	51
1. Przegląd treści	51
2. Realizm i nominalizm	52
3. Ontologia metafizycznego realizmu	54
4. Realizm i orzekanie	58
5. Realizm i odniesienie abstrakcyjne	65
6. Ograniczenia nałożone na realizm – egzemplifikacja	69
7. Dalsze ograniczenia – predykaty zdefiniowane i niezdefiniowane	78
8. Czy istnieją jakieś atrybuty nieegzemplifikowane?	84
9. Dalsza literatura	89

II. PROBLEM POWSZECHNIKÓW II: NOMINALIZM	90
1. Przegląd treści	90
2. Przesłanki za nominalizmem	91
3. Rygorystyczny nominalizm	98
4. Nominalizm metajęzykowy	113
5. Teoria tropów	126
6. Fikcyjnalizm	138
7. Dalsza literatura	141
III. KONKRETNE PARTYKULARIA I. SUBSTRATY, WIĄZKI	
I SUBSTANCJE	143
1. Przegląd treści	143
2. Teoria substratu i teoria wiązki	144
3. Zarzut wobec teorii wiązki – wypowiedź podmiotowo- -orzecznikowa	155
4. Kolejny zarzut wobec teorii wiązki: identyczność przedmiotów nierozróżnialnych	162
5. Argument za teorią substratu	169
6. Problemy, jakie napotyka teoria substratu	173
7. Substancje arystotelesowskie	178
8. Dalsza literatura	192
IV. SĄDY I ICH POKREWNE	193
1. Przegląd treści	193
2. Tradycyjna teoria sądów	194
3. Nominalistyczna interpretacja sądów	206
4. Fakty, stany rzeczy i zdarzenia	222
5. Dalsza literatura	233
V. KONIECZNE I MOŻLIWE	234
1. Przegląd treści	234
2. Problemy z modalnością	235
3. Możliwe światy	241
4. Nominalizm możliwych światów	246
5. Metafizyka nominalizmu możliwych światów – David Lewis	252
6. Aktualizm i możliwe światy – Alvin Platinga	262
7. Dalsza literatura	278
VI. PRZYCZYNOWOŚĆ	279
1. Przegląd treści	279
2. Hume’owski opis przyczynowości	279

3. Odpowiedź na stanowisko Hume’a	286
4. Podejścia neohume’owskie	291
5. Dalsza literatura	302
VII. NATURA CZASU	303
1. Przegląd treści	303
2. Argument McTaggarta	304
3. Teoria B	312
4. Teoria A	319
5. Nowa teoria B	330
6. Dalsza literatura	336
VIII. KONKRETNE PARTYKULARIA II. TRWANIE W CZASIE	337
1. Przegląd treści	337
2. Dwie teorie trwania – endurantyzm i perdurantyzm	338
3. Trwanie i natura czasu	343
4. Ontologia perdurantyzmu	349
5. Argument na rzecz perdurantyzmu – zmiana w obrębie własności	355
6. Drugi argument za perdurantyzmem – zmiana zachodząca w obrębie części	362
7. Dalsza literatura	374
IX. KONKRETNE PARTYKULARIA III. CZĘŚCI I CAŁOŚCI	376
1. Przegląd treści	376
2. Problem wielości	377
<i>Ten sam problem – wyrażony z większą dokładnością</i>	380
3. Mereologiczny nihilizm	381
4. Mereologiczny moderatyzm	385
<i>Moderatyzm uzasadniony</i>	387
<i>Moderatyzm brutalny</i>	393
<i>Moderatyzm nieostry</i>	395
5. Mereologiczny uniwersalizm	398
6. Metafizyka konstytucji	400
7. Partyzm	405
8. Tożsamość względna	407
9. Prosty uniwersalizm	410
<i>Superwaluacjonizm</i>	411
<i>Niemal identyczność</i>	414
10. Dalsza literatura	416

X. METAFIZYCZNA NIEOKREŚLONOŚĆ	418
1. Przegląd treści	418
2. Czym jest metafizyczna nieokreśloność?	419
3. Nieokreśloność epistemiczna	424
4. Przykłady nieokreśloności metafizycznej?	430
5. Kompozycja i nieokreśloność metafizyczna	431
6. Przyszłe zdarzenia przygodne i nieokreśloność metafizyczna	436
7. Fizyka kwantowa i nieokreśloność metafizyczna	438
8. Nieokreśloność językowa i nieokreśloność metafizyczna	439
9. Nieokreśloność moralna i nieokreśloność metafizyczna	441
<i>Jakie są powody odrzucenia nieokreśloności metafizycznej?</i>	443
10. Argumentacja Evansa przeciwko nieostrej tożsamości	443
11. Dalsza literatura	452
XI. WYZWANIE ANTY-REALIZMU	453
1. Przegląd treści	453
2. Dwa poglądy na naturę rzeczywistości	454
3. Anty-Realista Dummetta	462
4. Nieokreśloność odniesienia	472
5. Anty-Realizm Putnama	482
6. Realizm czy anty-Realizm?	489
7. Dalsza literatura	502
BIBLIOGRAFIA	503
INDEKS POJĘĆ	518
INDEKS NAZWISK	528